

A munkavállalót megillető sérelemdíj¹ jogalapi feltételrendszere a munkajogi gyakorlatban

„Memor sum et iniuriae et beneficii.”²

Bevezetés

A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 9. § (1) bekezdés rendelkezése értelmében a munkavállaló és a munkáltató személyiségi jogainak védelmére, ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:42-54. §-ait kell alkalmazni azzal, hogy a Ptk. 2:52. § (2) és (3) bekezdései, valamint 2:53. §-a alkalmazásakor e törvény kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai az irányadók. Ez alapján vizsgálendő, hogy a személyiségi jogsértés önmagában megalapozza-e a sérelemdíjra való jogosultságot. A Ptk. 2:52. § (1) bekezdése kimondja, hogy akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért. Ami azt jelenti, hogy két feltétele van a jogosultságnak, egyrészt a jogellenesség, másrészt a nem vagyoni sérelem. A Ptk. 2:52. § (2) bekezdése azonban azt rögzíti, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztenek bizonyítása nem szükséges. Ez azt jelentheti, hogy csupán egy feltétel, azaz a jogellenesség már önmagában megalapozza a jogosultságot. A kérdés eldöntése érdekében vizsgálendő a jogalkotói cél. Magyarországon a jelenleg hatályos Ptk. vezette be a sérelemdíj jogintézményét a fogalmi ellentmondásokkal és koherenzia zavarokkal³ terhes nem vagyoni kártérítés intézménye helyette a személyiségi – jogi személyeknél a személyhez fűződő – jogok védelmének hatékony szankciójaként, amely funkciója tekintetében kettős célt szolgál, egyrésztől közvetett kompenzációt, másrésztől pénzbeli elégtételt jelentő magánjogi büntetést. Funkciója az eset körülményeitől függően súlyozódik a két feladat között. A jogintézmény elméleti és gyakorlati megjelenését vizsgálva azonban nem egyszerű a jogalapi feltételrendszer meghatározása.

1. A jogsértés ténye önmagában megalapozza a sérelemdíjat

A Ptk. hatálybalépését megelőzően a Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma az 1/2013. (VI. 17.) kollégiumi vélemény 5. pontjában kifejtette, hogy a sérelemdíjra

¹ A terminológia Marton Gézától származik. MARTON Géza: „Kártérítési kötelek jogellenes magatartásból” in *Magyar Magánjog, kötetlmi Jog Különös része* (szerk.: SZLADITS Károly) (Budapest, Grill, 1942.) 892-897. pp.

² Emlékszem a sérelemre is és a pártfogásra is.

³ LÁBADY Tamás: „Sérelemdíj versus nem vagyoni kártérítés” in *Állam és jogtudomány* 2016/1. 40. p <https://docplayer.hu/26312386-Serelemdij-versus-nem-vagyoni-karterites.html>

vonatkozó szabályozás a személyiségi jogi sérelem bekövetkezését a jogsértés megvalósulásával vélelmezi. A jogsértés ténye önmagában, bizonyított hátrány nélkül is azzal a jogkövetkezéssel jár, hogy a személyiségi jogában megsértett személy sérelemdíjat követelhet. A személyiségi jog megsértésétől azonban meg kell különböztetni az annak a szintjét el nem érő, szubjektív érzéseken alapuló érdeksérelemeket.⁴ A Ptk. hatálybalépéskori indokolásának szövege értelmében a sérelemdíj megállapításához a bíróságnak nem kell a sértett oldalán bekövetkezett hátrányt kutatnia, illetve a sértettnek azt bizonyítania. Ezért egyértelműnek tűnt, hogy a sérelemdíj megfizetésére való kötelezés feltételeként a jogalkotó nem kívánta meg a bekövetkezett sérelem bizonyítását, azaz - valamilyen összegű - sérelemdíj a jogsértés tényének megállapítása folytán mindenképpen jár.⁵ Lábady Tamás szerint a terminológia az értelmezés körében is nagyon jelentős változtatást hozott, mert a Ptk. megdönthetetlen vélelmet állít fel hátrányokozásra nézve annak kimondásával, hogy a sérelemdíj megfizetésére való kötelezésnek nem feltétele az, hogy a sértett az őt ért hátrányt bizonyítsa, azaz a jogsértés ténye önmagában szankcionálható sérelemdíjjal, bizonyított hátrány nélkül is. A kommentárszerzők többsége (Székely László, Fézer Tamás, Fuglinszky Ádám) ezzel a véleménnyel ért egyet.⁶ Székely László szerint a magánjog „közjogiasodásának” folyamata a személyiségi jogok védelmi intézményének jogideológiai indokait a polgári jogon kívüli legitimációval (is) megalapozzák azért, mert a személyiségi jogok magánjog-bölcseleti és kodifikációs teljesítményeiben nagyon is erőteljesen ott munkált a politikai-közjogi gondolkodás szelleme. Az Alkotmány 15. §-a, a 60–61. §-ai és a legmagasabb szintű testi és lelki egészséget biztosító 70/D. §-a alapján tartja helyesnek a személyiségi jogsértés elbírálását magánjogi ortalomként. Kitér arra, hogy a személyiségi jogok tényleges kötődését kezdetben a vagyoni jogokhoz, a vérbosszút már a compositióval megváltó ősi, primitív korban a sértettnek járó büntetés jellemezte, amely – a közjogi - karaktere ellenére a mai nem vagyoni kártérítés (sérelemdíj) archaikus előképe. Álláspontja szerint a jogintézmény már Szent István Dekrétumaiban megjelenik, deliktualis-büntető és nem személyiségi jogi tényállásként⁷. Fézer Tamás szerint a bíróságnak két lépcsőben kell vizsgálnia a jogellenes, személyhez fűződő jogot sértő magatartást. A bíróság az első lépcsőben azt vizsgálja, hogy a jogsértő magatartás az általános tapasztalat alapján alkalmas-e arra, hogy a személyiségben valamilyen hátrányt okozzon (objektív szűrő). Ebben az esetben, sérelemdíj jogalapja fennáll. Ennek hiányában azonban további vizsgálat szükséges, ez a második vizsgálati lépcső. Ebben

⁴ *Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával* elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdéseiről
https://fovarositlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/1z013._vi.17._pk_velemen_y_nem_vagyoni_karterites_serelemdij.doc

⁵ SZABÓ Csilla: „A sérelem bére - új bírói gyakorlat a nem vagyoni sérelem megítélése kapcsán” in *Polgári Jog 2017/9.* – Fórum
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700906.POJ&searchUrl=/gyorskereso%3Fpagenum%3D36>

⁶ KRAJECZ Laura: „Személyiségi jogok védelme a munkajogban, különös tekintettel a sérelemdíjra” Munkaügyi Bírák Országos Egyesületének Közgyűlése, 2019. május 7.

⁷ SZÉKELY László: *A személyiségi jogok hazai elmélete - a forrásvidék* (Budapest: Eötvös, 2011.) 191. p.

a körben pedig a bíróság azt vizsgálja, hogy az adott sértő magatartás a konkrét, jogaiban sértett személy személyiségére (annak érzékenységére, körülményeire tekintettel) volt-e, lehetett-e káros, sérelemdíj megítélését indukáló hatása (szubjektív szűrő). Csak a két nemleges válasz esetén nem jár a sérelemdíj a személyiségi jogaiban sértett személy számára⁸. Fuglinszky Ádám a sérelemdíjat, a nem vagyoni kártérítés helyébe lépő új jogintézményként mutatja be. Contra legem felfogásnak tartja és elveti azt a felfogást, amely szerint a bíróságok a bagatell esetben nem ítélnének meg sérelemdíjat. Álláspontja szerint, mivel a sérelemdíjnak nem feltétele a „nem vagyoni hátrány” bizonyítása, ezért a személyiségi perek számának növekedését prognosztizálja, és arra számít, hogy megerősödik majd az a bírói gyakorlat, amely a hozzátartozó elvesztését önmagában – a szokásos gyászon és fájdalomon túlmenő kóros pszichés elváltozás irányában is – személyiségi jogsértésnek tekinti⁹. Mindezekből az következik, hogy a jogsértés ténye önmagában, bizonyított hátrány nélkül is azzal a jogkövetkezeménnyel jár, hogy a személyiségi jogában megsértett személy sérelemdíjat követelhet. A Ptk. szerint tehát az eszmei hátrány biztosítása nem szükséges.

2. A nem vagyoni sérelem bekövetkezése is a sérelemdíj feltétele

Van azonban olyan álláspont is, amely szerint a nem vagyoni sérelem bekövetkezése is a sérelemdíj feltétele. Petrik Ferenc álláspontja szerint nem képzelhető el olyan jogellenesség, ami a személyiséget érintetlenül hagyja. A sérelemdíj megállapításához is szükség van immateriális hátrány okozására¹⁰. Ezt az álláspontot támasztja alá több bírósági döntés is, így a Debreceni Ítéltőábla a Pf.I.20.387/2015/3. számú határozata. A Debreceni Ítéltőábla szerint „I. Személyiségi jog megsértésére alapított kereset esetén a felperesnek meg kell jelölnie azt a konkrét nem vagyoni sérelmet (immateriális hátrányt), amely őt az állított jogsértő magatartás következtében érte.” és kifejtette azt is, hogy „valamely személyiségi jog megsértésére alapított kereset esetén a személyiségi jogi jogsértést állító félnek - a Pp. 121. § (1) bekezdés II. fordulatában írt tényállítási kötelezettségéből is levezethetően - továbbra is meg kell jelölnie azt a konkrét nem vagyoni sérelmet (immateriális hátrányt), amely őt az állított jogsértő magatartás következtében érte.” (PJD.2016.1.)¹¹ Fentiek alapján a személyiségi jogi sérelem felételezi a személyiséget ért valamilyen fokú hátrányt, azaz sérelem nélkül nincs sérelemdíj.

⁸ FÉZER Tamás: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban* (Budapest: HVG-ORAC 2011.) 333-334. pp.

⁹ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog* (Budapest: HVG-ORAC 2015.) 840-851. pp.

¹⁰ PETRIK Ferenc: „A nem vagyoni kár megtérítése védelmében” in PJK, 2003/1. 6-8. pp. <https://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-petrik-ferenc-a-nem-vagyoni-kar-megteritese-vedelmeben-pjk-20031-6-8-o/467>

¹¹ TAJTI Judit: „A sérelemdíj és alakuló bírói gyakorlata” in *Jogi Fórum* (Pécs: 2016. november) https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/tajti_judit__serelemdij_es_az_alakulo_biroi_gyakorlata%5bjogi_forum%5d.pdf

3. A fenti elméletek megjelenése a bírósági joggyakorlatban

3.1. A Kúria az 1/2019. számú munkaügyi elvi határozatában kimondta, hogy „II. Abban az esetben, amikor a bizonyítékok alapján nem állapítható meg, hogy a munkavállalóra nézve sérelmes, állítása szerint személyiségi jogát sértő, az azonnali hatályú felmondásban szereplő okok a munkáltató magatartása miatt kerültek nyilvánosságra, a sérelemdíj iránti igény nem megalapozott [Mt. 78. § (1), 2013. évi V. tv. -Ptk.- 2:52. § (1) – (2) bekezdés].”

A tényállás szerint a munkáltató munkavédelmi eszközként használt, műszaki területenként különböző színű lakatokat, melyeket a szükséges színre festve az általános kereskedelmi forgalomból szerzett be. Az alperes egyik munkavállalója, aki felperessel egy településen élt, jelezte az ügyvezetőnek, hogy a felperes ingatlanának a kerítésén egy zöld színű, munkavédelmi eszközként alkalmazott lakat lóg. Erről fényképet is mutatott. A lakat színében és típusában megfelelt az alperes területén alkalmazott zöld színű munkavédelmi lakatnak. Az alperes - a munkaviszony közös meggyezéssel történő megszüntetésének sikertelen felajánlást követően - azonnali hatályú felmondással szüntette meg a felperes munkaviszonyát azon indok alapján, hogy „munkavégzési helyén a munkáltató szerződött partnerének munkavédelmi eszközét saját célra történő felhasználás végett engedély nélkül eltulajdonította.” A felperes a munkaviszony jogellenes megszüntetésének jogkövetkezményére és sérelemdíj megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Álláspontja szerint az alperes a jogviszonyát jogellenesen szüntette meg – többek között - koholt és valótlan tartamú vád alapján amely eljárása sérti személyhez fűződő jogait, alkalmas arra, hogy harmadik személy tudatában azt a képzetet vagy meggyőződést alakítsa ki, hogy a felperes a munkáltató rovására olyan bűncselekményt követett el, amely az alperest, illetve személyi állományának életét, testi épségét veszélyezteti. Mindennapi életében a munkáltató kijelentései hátrányosan érintik, az terjedt el róla szűkebb lakókörnyezetében, hogy problémás ember, rendőrségi ügye van, bűncselekményt követett el. Az alperes álláspontja szerint a munkavállaló munkaviszonyból eredő lényeges kötelezettségét szegte meg, amikor a munkavédelmi oktatáson kapott tájékoztatás ellenére eltulajdonította a munkavédelmi szabályzata szerint súlyos veszélyhelyzet előidézésének megakadályozására szolgáló munkavédelmi lakatot és azt saját ingatlanán helyezte el. Az elsőfokú ítélet szerint a bizonyítási eljárás során az alperesnek nem sikerült bizonyítania a felmondási ok valóságát, vagyis a felperes becsületének, jó hírvének megsértésére alkalmas módon valótlan tényt állított, amikor bűncselekmény, lopás vélt elkövetését tüntette fel felmondási okként. A sérelemdíj alkalmazásának kifejezett jogszabályi feltétele a Ptk. 2:52. § (1), (2) és (3) bekezdése alapján a személyiségi jog megsértése és – amennyiben az a Ptk. 2:53. § szerint nem állapítható meg, hogy a jogsértő úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, – akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjra a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása hiányában is jogosult. Az alperes nem járt el kellő körültekintéssel, hiszen a fényképfelvételek alapján nem ellenőrizte, hogy hiányzik-e lakat, nem tekintette meg ténylegesen a felperes ingatlanán

található lakatot, híresztelésekre alapozva hozta meg döntését. A sérelemdíj mértékének meghatározásánál mérlegelte, hogy viszonylag rövid ideig volt beszéd téma a felperes lakóhelyén a terhére rótt magatartás, azonban ez negatív pszichés változást okozott nála, hiszen egy ideig nem járt el otthonról, munkát sem keresett, a felperes kis településen él, ahol a lakók szinte valamennyien ismerik egymást. A falu lakóinak nagy részéhez eljutott a munkaviszony megszüntetésnek oka, amely róla valótlannul hamis képet festett. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság döntését ebben a részben helyben hagyta. Kifejtette, hogy a tulajdon elleni cselekmény bizonyítékok hiányában történő közlése olyan valótlan állítás, amely a felperes munkavállalói becsületének sérelmére vezetett és amely által személyiségi jogi sérelem megvalósult [Ptk. 2:45. § (2) bekezdés]. A vélelmezett okok az alperesnek betudhatóan kaptak nyilvánosságot. A felperes személyét érintő találgatások legfeljebb egy hónapig voltak napirenden a helyiek között, akik közül – miként azt a tanúvallomások rögzítik – többen a szóbeszéd tényét képező vádakot a felperest ismerve eleve kételkedve fogadták. A személyiségi jogi sérelem tényszerűen megvalósult, a kompenzáció mérlegelésére nem volt mód. A Kúria kitért arra, hogy a Ptk. szerint az követelhet sérelemdíjat az őt ért nem vagyoni sérelemért, akit személyiségi jogában megsértenek [Ptk.2:52. § (1) bekezdés]. E rendelkezésből kitűnik, hogy – a nem vagyoni kárfelelősség feltételeivel azonosan – a sérelemdíj megállapításának feltétele a személyiségi jog megsértése (jogellenesség) és a nem vagyoni sérelem. És azt is, hogy ugyanezen § (2) bekezdése szerint a fizetésre kötelezés további feltételei megegyeznek a kártérítési felelősség szabályaival, így a felelős személy meghatározására, a kimentés módjára vonatkozó rendelkezéssel. Így a felelősség feltétele továbbra is a magatartás és a sérelem közötti okozati összefüggés, valamint a felróhatóság az általános vétkességi felelősség szerint, illetve a fokozottan veszélyes tevékenység folytatójára vagy más károkozóra vonatkozó felelősségi szabályok szerint. A Kúria rögzítette, hogy a perbeli adatok nem támasztották alá ítéleti bizonyossággal megállapíthatóan, hogy az azonnali hatályú felmondásban foglaltak (lakat eltulajdonítása) az alperes magatartása miatt kerültek nyilvánosságra. A felperes az őt terhelő bizonyítási kötelezettség ellenére nem tudta igazolni, hogy a lakókörnyezetében élők az alperestől szereztek tudomást az azonnali hatályú felmondásról, illetve annak tartalmáról. Amennyiben a személyiségi jogsérelem ténylegesen megvalósult, ez esetben sem volt bizonyított az alperes magatartása és a sérelem közötti okozati összefüggés, ez pedig nem vonhatja maga után a munkáltató sérelemdíj fizetési kötelezettségét. Minderre tekintettel a sérelemdíj körében a korábban eljáró bíróságok döntését hatályon kívül helyezte.

3.2. A Kúria az Mfv.I.10.046/2018/5. számú ügyben azonban kiemelte, hogy a személyiségi jogsértés megtörténte megállapításának és a jogkövetkezményei alkalmazásának elengedhetetlen feltétele a munkáltatói magatartás (intézkedés) jogellenességének bizonyítása.

A perbeli tényállás szerint a munkavállalót a munkáltató legfeljebb 30 napra kívánta felmenteni a munkavégzési kötelezettsége alól egy adásvételi szerződés körülményeit feltáró vizsgálat lefolytatásának idejére. A felmentéssel a munkavállaló nem értett egyet, ezért azt nem írta alá. Ezt követően két munkahelyi vezető bekísérte a szobájába, ahol személyes holmijait magához vehette, elkérték a céges SIM-kártyáját,

majd a recepcióra kísérték. Amíg a folyósan haladtak munkatárssal nem találkoztak. A vizsgálat eredményeként a munkavállaló munkaviszonyát a munkáltató azonnali hatályú felmondással szüntette meg. Az indokolás szerint a munkáltató tulajdonában álló, prémium kategóriás céges személygépkocsi elidegenítésére szolgáló szerződés tekintetében a munkavállaló tanúként történő eljárása jogellenes volt. Az azonnali hatályú felmondás tényét és indokát a munkáltató közzétette sajtóközleményben saját weboldalán magyarul és angolul. A sajtóközleményt egy szerződéses partnerén keresztül eljuttatta egy hírszolgáltatónak és közzétette a hírcsatorna internetes honlapján. A munkavállalót – és szüleit - a felmentés ideje alatt a munkáltató nem engedte a munkahelyre belépni. A munkavállaló becsület és jó hírnév megsértése miatt sérelemdíj megfizetését kérte arra hivatkozással, hogy a munkáltató fenti magatartása végzett munkáját, megbízhatóságát, személyét illetően az üzleti partnerek körében szóbeszédet indított el. Az első – és a másodfokú bíróságok megállapították, hogy a személyes tárgyai kapcsán a munkavállaló maga adta elő, hogy az ingóságait összepakolhatta, az pedig nem rendeltetésellenes, hogy őt - különösen a szüleit - a munkavégzési kötelezettség alóli felmentés ideje alatt, munkaidő után nem engedték belépni a munkáltatóhoz. A munkavállaló maga adta elő azt is, hogy kikísérésekor munkatársakkal nem találkoztak. A vizsgálatot végzők jelenléte, a felperes kikísérése önmagában nem sért személyiségi jogot. A SIM-kártya birtoklásából önmagában személyiségi jogsértés nem következik, az a munkáltató tulajdona volt. A sajtóközlemény pedig sem a jó hírnév, sem a becsület megsértését nem valósította meg. A sajtóközleményből nem volt kiolvasható, hogy a munkavállalót bűncselekmény elkövetésével hozta összefüggésbe a munkáltató. A Kúria kifejtette, hogy a sajtóközlemény sem a jó hírnév, sem a becsület megsértését nem valósította meg, az abban foglaltak valós tényeket tartalmaztak. A sajtóközlemény nem tartalmazott arra vonatkozóan utalást, hogy a felperest bűncselekmény elkövetésével hozták volna összefüggésbe. Így az eljáró bíróságok helyesen utasították el a munkavállaló sérelemdíj iránti igényét.

3.3. A Kúria az Mfv.III.10.041/2018/8. számú ítélete szintén ugyanezen feltételek fennállásának hiánya miatt utasította el a munkavállaló sérelemdíj iránti igényét. Azaz a személyiségi jogsértés megtörténte megállapításának és a jogkövetkezmenyei alkalmazásának elengedhetetlen feltétele a munkáltatói magatartás (intézkedés) jogellenességének bizonyítása. A munkavállaló alaptalanul hivatkozott arra, hogy a munkaviszony fennállása alatti megbetegedése önmagában alapul szolgálhat a személyiségi jogsértés megállapítására és szankciói alkalmazására.

A felperes egy egyedül utasítás érvénytelenségére alapított munkáltatói figyelmeztetés jogellenessége miatt kérte annak megállapítását, hogy az alperes megsértette a jó hírnevét. A tényállás szerint a felperes – adminisztratív feladatokat is tartalmazó osztályfőnök - tanító munkakörben állt az alperes alkalmazásában. A felperes egy tanuló részére bizonyítványban igazolta, hogy a tanuló a tanévben az iskola első osztályában részt vett a tanítási órákon. Az alperes azonban egy feljegyzésben rögzítette, hogy a tanuló 316 órai hiányzással rendelkezik. Többek között ennek az osztálynaplóba történő bevezetésére szóban felhívta a felperest, aki azt nem teljesítette. Ezt követően az alperes „feladatmeghatározás” tárgyú

intézkedésben kötelezte a felperest a tanuló adatainak az osztálynaplóba való bevezetésére. Az alperes a felhívásban foglaltak nem teljesítése miatt írásbeli figyelmeztetésben részesítette a felperest. Az elsőfokú bíróság a fenti kereseti kérelmet elutasította, mert az utasítás teljesítését a felperes nem jogszerűen tagadta meg, ezért az írásbeli figyelmeztetés sem volt jogellenes. A felperes személyiségi jogai megsértésével, sérelemdíjra való jogosultságával kapcsolatos kereseti kérelmét a munkáltatói intézkedésben és a figyelmeztetésben foglaltakra alapította. A felperes az alperes szakmai vitában kialakított, kulturált formában megfogalmazott, a munkajogi kereteket meg nem haladó, a felperes személyét nem sértő döntését nem tudta elfogadni, ez azonban személyiségi jogi igényt nem alapoz meg. A sérelemdíjra való jogosultsághoz - a Ptk. 2:52. § (1)-(3) bekezdései alapján - a jogellenesség mellett a munkavállaló személyiségi jogait, jó hírnevét, becsületét sértő többlet tényállási elem megvalósulása szükséges. Önmagában egy jogellenes munkáltatói intézkedés nem alapoz meg sérelemdíj igényt; többlet tényállási elem az Mt.-ben foglalt jogosultságok gyakorlásával nem valósult meg. Az alperes a felperes által megjelölt, pusztán a jogi álláspontját rögzítő beadványban sem sértette meg a felperes személyiségi jogait, abban sértegető, degradáló kijelentések nem szerepelnek. A másodfokú bíróság a személyiségi jogsértéssel összefüggő követelések elutasítására vonatkozó döntést - az indokolás részbeni módosításával - helytállónak találta. Kifejtette, hogy igényét arra alapította, hogy az intézkedés az emberi méltóságában, pedagógusi „intimitásában” megrázta, az alperes mások előtti szidalmazása, becsmérlése sok esetben kisebb pszichés-lelki traumát okozott, mint a munkavégzéssel kapcsolatos igaztalan, de tartalmában gyalázkodó bélyegnek a közalkalmazotton „tartása”. A személyiségi jogsértést az írásbeli figyelmeztetés, mint a munkáltató utasítási, ellenőrzési jogából fakadó jogosultság, önmagában még annak jogellenessége esetén sem „von maga után”, a személyiségi jogsértés megállapításához szükséges valamely többletkörülmény előadása és igazolása. A Ptk. 2:52. § (2) bekezdése szerinti jó hírnév megsértése megállapításához szükséges, hogy a valótlanág mellett objektíve sértő tényállítás hangozzon el a nyilvánosság előtt. A felperes ilyen tényekre nem hivatkozott, nem tett tényállítást arra vonatkozóan, hogy az alperes mikor, miként közölte jogosulatlan harmadik személlyel az írásbeli figyelmeztetést, és - a valótlanágon túl - a nyilatkozat sértő jellegére sem hivatkozott. A Kúria rögzítette, hogy a felperes az utasítás megtagadása indokaként - az Mt. 54. § (2) bekezdése alapján - az utasítás munkaviszonyra vonatkozó szabályba, jogszabályba ütközését hozta fel, az utasítás azonban nem ütközött jogszabályba, így a felperes a munkáltatói utasítás teljesítését jogszabályba ütközés miatt nem tagadhatta meg. A személyiségi jogsértés megtörténte megállapításának és a jogkövetkezményei alkalmazásának elengedhetetlen feltétele a munkáltatói magatartás (intézkedés) jogellenességének bizonyítása, ez azonban a jelen perben nem volt megállapítható.

3. 4. A Kúria Mfv.II.10.169/2019/4. számú határozatában rögzítette, hogy a Kjt. 2.§ (3) bekezdése alapján alkalmazandó Mt. 9. § (1) bekezdése értelmében a Ptk. 2:42-54. §-át kell alkalmazni azzal, hogy a Ptk. 2:52. § (2) és (3) bekezdése, valamint a 2:53. §-a alkalmazásakor az Mt. kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai az irányadók. A sérelemdíjra való jogosultsághoz elégséges a jogsértés tényét bizonyítani.

A perben a munkáltató kártérítési felelősségét szabályozó Mt. 166. §-ának rendelkezéseit kellett alkalmazni, vagyis azt, hogy a keletkezett hátrány a jogviszonyával okozati összefüggésben van-e. Az okozati összefüggést a munkavállaló bizonyítja, tehát azt, hogy a Ptk. 2:43. § a) pontjában írt egészséghez való személyiségi jog megsértését a munkáltató vele szembeni eljárása (munkáltató magatartása) okozta. A munkáltató felelősség alóli mentesülése körében az Mt. 166. §-a és 167. §-a irányadó, míg a sérelemdíj összegénél a Ptk. 2:52.§ (3) bekezdése szerinti.

A tényállás szerint felperes egy szakiskolában volt pedagógus. A munkáltató jogutód nélkül megszűnése miatt nyilatkozott, hogy hova kéri áthelyezését. A jogutód tájékoztatta, hogy a felperes áthelyezhető, azonban történelem órákat nem tud számára biztosítani, könyvtáros asszisztens munkakörben tudja foglalkoztatni. Ez a beszélgetés helyileg a közoktatási intézményben történt, ahol a felperes elsírta magát, amelynek volt tanúja. A felperes ebben a munkakörben dolgozott tovább és két óra délutáni társadalomismereti szakkört kapott. A következő tanévben egyéb tevékenységet is ellátott, majd az azt követő tanévben nem kapott órát, azonban továbbra is bejárt az iskolába, munkát azonban nem végzett. Tájékoztatta az alperes vezetőjét, hogy vezetőnek kíván pályázni, majd azt közölte, hogy a tanév végén el fog menni az intézményből. A vezetői állásokra végül nem pályázott, de a tanév végén azt kérte, hogy a kapjon a következő tanévben heti 22 óra történelem órát, amit a munkáltató nem tudott biztosítani. A felperes a három felajánlott munkavégzési helyet (kinevezés módosításokat) nem fogadta el. Végül a munkáltató az Mt. 53. §-a alapján elrendelte, hogy a felperes tanügyi igazgatással összefüggő feladatokat lásson el. A felperes elkezdte a tankerületi munkát, majd táppénzes betegállományba került pszichés megbetegedése okán. A felperes sérelemdíj megfizetését kérte, mert az alperes sorozatos jogsértő intézkedéseivel megsértette az egészséghez való személyiségi jogát. A munkáltatónak lehetősége lett volna arra, hogy történelem tanári munkakörben foglalkoztassa, mégis ezt elutasította, nem pedagógusi tevékenység ellátását rendelték el számára, továbbá át is irányította, mert az volt a célja, hogy fizikailag eltávolítsa az iskolából riválisát. Az első- és a másodfokú bíróság megállapította, hogy a felek az áthelyezésről szóló megállapodást megkötötték, így tudatában voltak annak, hogy foglalkoztatása a korábbi foglalkoztatástól eltér, valamint a tantárgyfelosztás, amelynek megfelelését a fenntartó köteles ellenőrizni, jóváhagyás megtörtént, ezért a felosztást jogszerűnek kellett tekinteni. A felperes a történelem órák biztosításának hiánya tudatában kötötte meg a megállapodást, ezért a felperes magatartása okán sérelemdíj iránti igényt nem érvényesíthetett. A Kúria kimondta, hogy a közalkalmazotti jogviszonyban a Kjt. 2.§ (3) bekezdése alapján alkalmazandó Mt. 9. § (1) bekezdése szerint a munkavállaló és a munkáltató személyiségi jogainak védelmére, ha e törvény eltérően nem rendelkezik a Ptk. 2:42-54. §-át kell alkalmazni azzal, hogy a Ptk. 2:52. § (2) és (3) bekezdése, valamint a 2:53. §-a alkalmazásakor e törvény kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai az irányadók. A Ptk. 2:52. § (1) bekezdése szerint, akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért. A (2) bekezdés előírása alapján a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire - különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára - a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása

nem szükséges. Így a jogvita elbírálásánál a munkáltató kártérítési felelősségét szabályozó Mt. 166.§-ának rendelkezéseit kellett alkalmazni, vagyis azt kellett vizsgálni, hogy a felperes sérelemdíj iránti igényének alapjául szolgáló hátrány (pszichés megbetegedése) okozati összefüggésben volt-e a közalkalmazotti jogviszonyával. Ebben az esetben a felperest terhelte (1/2018. (VI.25.) KMK vélemény a munkáltatónak a munkavállalója egészségi állapotában bekövetkezett károkért fennálló felelőssége egyes kérdéseiről I/1.) a bizonyítás, így az, hogy pszichés megbetegedését, ezáltal a Ptk. 2:43. § a) pontjában írt egészséghez való személyiségi jogának megsértését az alperes vele szembeni eljárása okozta. Az okozati összefüggés bizonyítása érdekében igazságügyi orvosszakértő kirendelését indítványozhatta. Vizsgálni kell azt is, hogy a felperes foglalkoztatására nem az áthelyezési okiratban foglalt pedagógus, illetőleg a kinevezés módosításában rögzített középiskolai tanár munkakörben került sor. Emellett a felperes ehhez történő előzetes tudomását és hozzájárulását nem lehet az alperes felelősség alóli teljes mentesüléseként értékelni az Mt. 166. § (2) bekezdés b) pontja és 167. §-a vizsgálata nélkül. Figyelemmel kell arra is lenni, hogy a Ptk. 2:52.§ (3) bekezdése szerint a jogsértés súlya, ismétlődő jellege, a felróhatóság mértéke, a jogsértésnek a sértettre és a környezetre gyakorolt hatása, nem a felelősség megállapításánál, hanem a sérelemdíj összegének meghatározásakor értékelhető.

4. Következtetések

Habár az Mt. 9. § (1) bekezdésében alapelvként rögzített személyhez fűződő jogok tiszteletben tartása mindkét felet megilletik a munkajogviszony során, a gyakorlatban túlnyomó többségben a munkavállalók személyiségi jogának sérülése miatt indulnak perek. A munkavállaló személyiségét ért sérelmek körében megkülönböztethetjük a Ptk. 2:43. § rendelkezéseinek figyelembevételével az élet, a testi épség és az egészség megsértését (a) pont); a lelki károsodásokat (b) - g) pontok); és a munkavállalói környezet és a munkavállaló viszonyában bekövetkezett negatív változásokat (társadalmi elfogadottság, megítélés, amely a korábbi „a társadalmi életben való beilleszkedés elnehezülése” kitévelt jelenti)¹². A munkaviszonyból eredő igények körében jelenleg egyértelműen a leggyakoribb a testi változásokból eredő sérelem. Álláspontom szerint azonban a sérelemdíj jogintézmény egyre ismertebbé válása következtében a második és a harmadik csoportba tartozó perek is nagyobb számban fognak megjelenni az okozati összefüggésben álló jogellenes munkáltatói magatartás szankciójaként. A munkaügyi bíróságok jelenlegi álláspontja szerint azonban önmagában a jogviszony jogellenes megszüntetése nem eredményezi a személyiségi jog megsértését még akkor sem, ha a munkához való jogot személyiségi jognak minősítjük. Ennek oka – többek között – hogy a munkáltató jogellenes intézkedésének szankcióját az Mt. 82. § - 83. §-ai felsorolják, s a mellettük érvényesíthető akár kártérítés, akár személyiségi jogsértés jogszabályi feltételrendszere ezen felül vizsgálandó. Figyelemmel arra, hogy az Mt. a munkáltató felelősségét objektív alpra helyezte, a jogellenes intézkedés vagy mulasztás körében a munkáltató

¹² SIPKA Péter – ZACCARIA Márton Leó: *A sérelemdíj megjelenésének lehetséges hatásai a munkaügyi ítélkezésre*
http://www.vmtt.org.rs/mtn2013/321_339_Sipka_Zaccharia_A.pdf 332. p

tudattartamától, szándékától, akaratától függetlenül is már megállapításra kerül (az okozati összefüggés fennállta és a személyiségi jogsértés alapján) a sérelemdíj. A szankció elsődleges funkciója, hogy a károsult személy részére hatékony jogvédelmet biztosítson, míg másodlagos funkciója a magánjogi büntetés, ami egyben a hasonló jogsértések megelőzésére is ösztönöz¹³.

A munkajogi bírói gyakorlat a sérelemdíj megállapításának jogalapi feltételeit igyekszik a munkajog sajátosságai alapján meghatározni akként, hogy a polgári viszonyokban feltárt összefüggésekhez képest fogalmazza meg azokat. Így például vizsgálendő a Pécsi Ítéltábla Polgári Kollégiuma által elfogadott szakmai álláspont, amely szerint a sérelemdíj megítéléséhez nem kell az immateriális sérelmet bizonyítani, mert a személyiségben okozott hátrányok bekövetkezése és mértéke nagyrészt bizonyíthatatlanok. Az állásfoglalás épp ezért kiemelt jelentőséget tulajdonít az ítélkezési gyakorlatban az általános élettapasztalatnak. Erre láthatunk példát a BDT2019. 4041. számú döntésben, amely szerint a bírói jogalkalmazás nincs elzárva attól, hogy tágítsa a személyiségi jogok körét. A félnek a magánélet nyugalmához fűződő joga sérülhet azáltal is, hogy a busz által kidöntött villanyoszlop a ház falának leomlását okozza, amely baleset köztudomású lelki traumát eredményez. Ha fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozati összefüggésben sérül a fél személyiségi joga, a sérelemdíj alóli mentesüléshez e kárfelelősség szabályait kell alkalmazni. Ezek alapján a köztudomású tények – az egyéb bizonyítékok hiányában is – megalapozzák az immateriális sérelem bekövetkeztét. Ezt fejtí ki a PJD2017. 3. számú döntés is, amely szerint, ha a felperesek a jogsértésből eredő köztudomású hátrányokon túl további hátrányok bekövetkeztére nem hivatkoznak, és ilyen hátrányokat nem bizonyítanak, úgy a bíróság a sérelemdíj mértékét a jogsértésből eredő köztudomású hátrányok alapján határozza meg. II. A sérelemdíj alkalmazásához szükséges a személyiséget ért nem vagyoni sérelem, amely testi vagy lelki változásokban, illetve a személyiséget körülvevő társadalmi, természeti környezetnek a személyiségre hátrányos megváltozásában manifesztálódhat. Ugyanezt fogalmazza meg a BDT2018. 3821. számú döntés II. pontja, amely szerint a sérelemdíj követelése esetén a sérelmet szenvedett részéről a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges, ez ugyanis a hátrány bizonyításának eljárásjogi kötelezettsége alól mentesíti a sérelmet szenvedett felet, és III. pontja, amely kimondja, hogy a bíróság elutasíthatja a sérelemdíj iránti keresetet akár azért, mert nem vagyoni hátrány hiányát az ellenérdekű fél bizonyítja, akár azért, mert köztudomású tények értékelésével jut arra a következtetésre, hogy nem állt elő nem vagyoni hátrány a személyiségi jogában egyébként megsértett félnél. Mindezekből kiolvasható az a jogalkotói cél a polgári eljárásokban, hogy a külvilágban nem manifesztálódó és így nehezen igazolható hátrány bizonyításának terhe alól a sértettet mentesítse. A kommentárirodalomban tükröző vélemény alapján is a sérelemdíj megállapításához a bíróságnak nem kell a sértett oldalán bekövetkezett hátrányt kutatnia, illetve a sértettnek azt bizonyítania.

¹³ DEZSŐ Gyula Az objectív kártérítés tana című könyvében kifejtette, hogy az erkölcsi kár fogalma felöleli az embert bármely jogilag védett érdekének megsértése folytán érő hátrányokat. A nem vagyoni hátrányok megtérítése pedig többféle funkciót tölt be, egyrészt büntetés, amely elégtételt szerez a megbántott jogérzetnek, másrészt kompenzáció az elszenvedett sérelemért.

Az újabb álláspontok alapján a Ptk. 2:52. § (1) bekezdés második fordulatának helyes értelmezése szerint, a sérelmet szenvedett fél „az őt ért nem vagyoni sérelemért” követelhet sérelemdíjat, azaz a nem vagyoni sérelem bekövetkezése a sérelemdíj megítélésének a feltétele. Látható, hogy vannak olyan döntések, amelyek kimondják, hogy nem vagyoni hátrány léte nélkül nem létezhet kompenzációs funkciót betöltő sérelemdíj sem. Ezt a jogértelmezést képviseli a Kúria Tanácsadó Testülete körében megfogalmazott többségi álláspont is, amely szerint a személyiségi jogsértés megállapítása mellett is elutasíthatja a bíróság a sérelemdíj iránti keresetet akkor, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. A Tanácsadó Testület állásfoglalása alapján a személyiségi jogsértés megállapíthatósága körében a jogsértést elkövető bizonyíthatja, hogy a jogsértéssel okozati összefüggésben a sértettet nem érte olyan súlyú nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélését indokolná. Ez utóbbi jogértelmezése megoldást jelenthet az ún. bagatell sérelmek kiszűrésére¹⁴.

5. Összegzés

Az álláspontokat vizsgálva az a következtetés vonható le, hogy a többségi elmélet szerint a jogellenesség (személyiségi jogsértés) önmagában megalapozza a sérelemdíjra való jogosultságot a Ptk. 2:52. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés alapján. A kisebbségi elmélet szerint ehhez a jogsértés tényén túl szükséges a személyiséget ért hátrány. A munkaügyi jogvitákban – figyelemmel az Mt. 9. § (1) bekezdésében felhívott, a Ptk. 2:52. § (2) és (3) bekezdéseiben irányadónak megjelölt munkajogi kártérítési felelősségrendszerre – az Mt. XIII. fejezetének szabályrendszere alkalmazandó a munkáltatói kárfelelősség esetében. Így a kártérítésre való jogosultsághoz munkaviszony, kár keletkezése, továbbá a munkaviszony és a kár közötti okozati összefüggés fennállta szükséges akként, hogy a munkáltató részére a jogszabály kimentési lehetőséget biztosít. A munkajogi kártérítési rendszer - szemben a büntetőjoggal, de hasonlóan a polgári jogihoz, amelyből ered - eredményorientált. A felelősségre vonáshoz kárnak kell keletkeznie, nem elég a kárt nem okozó cselekvés vagy mulasztás. Ezt a vonalat követi az ismertetett kúriai döntés a sérelemdíjra való jogosultságra vonatkozóan is.

A bírói jogértelmezésre vár azonban az a feladat, hogy kimunkálja, vajon ez az irányvonal követése lesz az elvárt vagy a sérelemdíj jogalapjának áttöréseként érzékeli, hogy a személyhez fűződő jogokat ért sérelmet kompenzáló sérelemdíj büntetőjogias jellegű, amennyiben pusztán a személyiségi jogot sértő magatartás a kötelemléteztető tény, amely azzal a bizonyítási teherrel jár, hogy a munkavállaló a jogsértést köteles bizonyítani, a kár bekövetkeztét nem, ez utóbbi csupán a sérelemdíj mértékét befolyásolja. Ezt az álláspontot fejtette ki Berke Gyula és Kiss György is, amely szerint a sérelemdíj funkciója az, hogy minél szélesebb körű védelmet nyújtson, ezért is nem kell a bekövetkezett hátrányt bizonyítani, ehhez képest az előreláthatóság, mint kimentési lehetőség a munkáltató oldalán könnyít a sérelemdíj szigorúbb

¹⁴<http://www.lb.hu/hu/content/hozhato-e-olyan-itelet-amely-szemelyisegi-jog-megsertese-cseten-azon-az-alapon-utasitja-el>

rendszerén¹⁵. Így a munkajogi sérelemdíj jogalapjának megállapítási feltétele a munkaviszony és a személyiségi jogsértés (jogellenesség), míg a sérelemdíj mértékét a hátrány megjelenése és - többek között - a munkáltató felróható magatartása befolyásolja.

6. A tanulmányban felhasznált irodalom

DEZSŐ Gyula: Az objectiv kártérítés tana - függelék: az erkölcsi kár (Budapest: Grill 1917.) 360 pp.; FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban (Budapest: HVG-ORAC 2011.) 333-334. pp.; FUGLINSZKY Ádám: Kártérítési jog (Budapest: HVG-ORAC 2015.) 840–851. pp.; Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozata; KRAJECZ Laura: „Személyiségi jogok védelme a munkajogban, különös tekintettel a sérelemdíjra” Munkaügyi Bírák Országos Egyesületének Közgyűlése, 2019. május 7.; LÁBADY Tamás: „Sérelemdíj versus nem vagyoni kártérítés” in *Állam és jogtudomány* 2016/1. <https://docplayer.hu/26312386-Serelemdij-versus-nem-vagyoni-karterites.html>; MARTON Géza: Kártérítési kötelek jogellenes magatartásból. in: Magyar Magánjog. Kötelmi Jog Különös része. (szerk.: Szladits Károly) Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942. 892-897. o.; PETRIK Ferenc: „A nem vagyoni kár megtérítése védelmében” in PJK, 2003/1. 6-8. pp. <https://ptk2013.hu/polgari-jogikodifikacio/dr-petrik-ferenc-a-nem-vagyoni-kar-megteritese-vedelmeben-pjk-20031-6-8-o/467>RÁCZ Orsolya - RÁCZ Zoltán: *A nem vagyoni kártérítés és sérelemdíj alkalmazhatóságának ellentmondásai a munkajogban.* http://www.mjsz.uni-miskolc.hu/2017kulon2/45_raczzoltan.pdf; RÁCZ Orsolya – RÁCZ Zoltán: A nem vagyoni kártérítés és sérelemdíj alkalmazhatóságának ellentmondásai a munkajogban http://www.mjsz.uni-miskolc.hu/2017kulon2/45_raczzoltan.pdf; SIPKA Péter – ZACCARIA Márton Leó: A sérelemdíj megjelenésének lehetséges hatásai a munkaügyi ítélkezésre http://www.vmtt.org.rs/mtn2013/321_339_Sipka_Zaccharia_A.pdf 332. p; SZABÓ Csilla: „A sérelem bére - új bírói gyakorlat a nem vagyoni sérelem megítélése kapcsán” in Polgári Jog 2017/9. – Fórum; SZÉKELY László: A személyiségi jogok hazai elmélete - a forrásvidék (Budapest: Eötvös, 2011.) 191. p.; TAJTI Judit: „A sérelemdíj és alakuló bírói gyakorlata” in Jogi Fórum (Pécs: 2016. november) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700906.POJ&searchUrl=/gyorskereso%3Fpagenum%3D36>; https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/tajti_judit__serelemdij_es_az_alakulo_biroi_gyakorlata%5bjogi_forum%5d.pdf; <http://www.lb.hu/hu/content/hozható-elyen-itelet-amely-szemelyisegi-jog-megsertese-eseten-azon-az-alapon-utasítja-el>

¹⁵ RÁCZ Orsolya – RÁCZ Zoltán: *A nem vagyoni kártérítés és sérelemdíj alkalmazhatóságának ellentmondásai a munkajogban* http://www.mjsz.uni-miskolc.hu/2017kulon2/45_raczzoltan.pdf